

7. Шпарик Ю.С. Структура букового пралісу Українських Карпат / Ю.С. Шпарик, Б. Коммармот, Ю. Беркела. – Снятин: Прутпринт, 2010. – 143 с.

8. Барка І. Ведення лісового господарства та небезпека виникнення паводків на словацькій та українських територіях басейну річки Бодрог / І. Барка, Т. Буха, Т. Парпан та ін. – Лісовий науково-дослідний інститут, м. Зволен, 2015. – 237 с.

9. Козак І.І. Ландшафтна екологія (сучасні підходи) / І.І. Козак, В.І. Парпан, Т.В. Парпан, Г.Г. Козак. – Івано-Франківськ, 2013. – 216 с.

УДК 630*90

ВКЛАД ЗАКАРПАТСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ УКРНДІГІРЛІС У РОЗВИТОК СТАЛОГО ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ

В.Я. Спачинський, Ф.Ф. Гербут, В.С. Феннич, Д.І. Левко

**Закарпатське відділення Українського НДІ гірського лісівництва
ім. П.С. Пастернака, м. Мукачево, tdfri@i.ua**

V.Yu. Spachynskyy, F.F. Gerbut, V.S. Fennysh., D.I. Levko. Contribution of Transcarpathian branch of UkrRIMF to the development of sustainable forestry in the region.

Forest Research Station was established for the purpose of conducting fundamental and applied research aimed at improving the scientific provision of forestry and improving the ecological situation in the Ukrainian Carpathians. This need arose after the entry of the administrative territories of the Carpathians into the USSR in order to develop their forest-resource potential and the ecological balance of consequences. Over 70 years of work, the institution has undergone a number of reorganization measures and today continue to work as a Transcarpathian branch of the Ukrainian Scientific Research Institute of Mountain Forestry named after P.S. Pasternak.

Лісова дослідна станція створена в Закарпатті з метою проведення фундаментальних та прикладних досліджень, направлених на вдосконалення наукового забезпечення лісового господарства та поліпшення екологічної ситуації в Українських Карпатах. Така потреба

постала після входження адміністративних територій Карпат до складу СРСР з метою освоєння їх лісоресурсного потенціалу та екозбалансування наслідків. За 70 років роботи, дана установа пройшла ряд реорганізаційних заходів і на сьогодні продовжує роботу, як Закарпатське відділення Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака.

Розпорядженням Ради Міністрів СРСР від 5 серпня 1948 року № 11448-Р і наказом Міністерства лісового господарства СРСР від 23 серпня 1948 року № 458 створена Закарпатська лісова дослідна станція УкрНДІЛГА з розташуванням у м. Мукачево, Закарпатської області. На виконання цих документів – наказом УкрНДІЛГА від 28 вересня 1948 року № 120 Південна зональна науково-дослідна станція терпентинної промисловості перенесена з м. Києва в м. Мукачево та перейменована в Закарпатську лісову дослідну станцію. Директором станції у цей час був Міловідов А. М. (1948 р.). 3 грудня 1948 р. її очолив директор Міжгірського лісгоспу Попов П.В. В штаті станції тоді працювало 3 особи (директор та 2 наукових співробітники). В березні 1949 року директором УкрНДІЛГА Селезньовим А.І. затверджено «Положення про Закарпатську ЛДС Українського науково-дослідного інституту лісового господарства Мінлісгоспу СРСР».

Розпорядженнями Ради Міністрів СРСР від 26 травня 1951 року № 8149-Р та Ради Міністрів УРСР від 6 червня 1951 року № 688-Р були об'єднані Український науково-дослідний інститут агролісомеліорації і лісового господарства Міністерства сільського господарства УРСР та Український науково-дослідний інститут Міністерства лісового господарства СРСР. В результаті об'єднання створено Український науково-дослідний інститут лісового господарства і агролісомеліорації (УкрНДІЛГА). Даному інституту і була в цей час підпорядкована Закарпатська лісова дослідна станція.

На виконання Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 14 лютого 1956 р. № 253 “Про заходи по покращенню роботи науково-дослідних закладів по сільському господарству” наказом Міністерства сільського господарства СРСР від 8 березня 1956 р. № 87 УкрНДІЛГА об'єднують з інститутом лісу АН УРСР. Закарпатська лісова дослідна станція ввійшла в дане об'єднання та перебувала в підпорядкуванні УкрНДІЛГА до часу створення Українського науково-дослідного

інституту гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака (Івано-Франківськ, 1991 р.).

В перші роки свого існування Закарпатська ЛДС мала невелику кількість працівників. В 1949 році на станції працювало 12 чоловік, з них 6 наукових співробітників (разом з директором). В лютому-квітні 1950 року були звільнені по скороченню всі працівники станції, за винятком директора. Рік станція практично не функціонувала. В березні 1951 року приймаються на роботу нові працівники. На протязі 5-ти років (1951-1955 рр.) в штаті станції нараховувалось 10-12 осіб, в т.ч. 4-6 наукових співробітників. З 16 грудня 1953 року на зміну Попова П.В. директором був призначений Цицилінський С.П. З 1 серпня 1956 року на підставі наказу УкрНДЛГА директором станції призначено Пастернака П.С., видатного вченого-лісівника країни, який в майбутньому очолив Карпатський філіал УкрНДЛГА, а згодом і УкрНДЛГА.

У ході об'єднання УкрНДЛГА з інститутом лісу АН УРСР, до Закарпатської ЛДС було приєднано Надвірнянський опорний пункт, що на Прикарпатті. Його штат склався з 3 осіб: завідуючий (старший науковий співробітник), молодший науковий співробітник, виробничий працівник.

З 1956 року спостерігається постійне збільшення чисельності працівників станції. До кінця року у штаті вже нараховувалося 27 осіб, в т.ч. 7 наукових співробітників (разом з директором станції). В структурі станції створюють відділи. Вже з 1957 року функціонували 3 відділи: лісівництва, лісових культур, гірської лісомеліорації, а також агрохімічна лабораторія й Надвірнянський ОП. Штат складався із 28 осіб, з них 10 – наукові співробітники.

Листом від 14 травня 1958 року № 950-К Українська академія сільськогосподарських наук звертається з клопотанням до Міністерства сільськогосподарства УРСР щодо перейменування Закарпатської ЛДС в Карпатську ЛДС. Наказом МСГ УРСР від 5 червня 1958 року № 457 у зв'язку із розширенням територій досліджень станції за межі області й охопленням ними усіх лісів Карпат, станцію перейменовано в Карпатську.

Збільшується чисельність працівників станції та вдосконалюється її структура. З 1959 року запрацював гідростаніонар "Свалява" на Закарпатті, а з 1961 року – гідростаніонар "Хрипелів" в Івано-Франківській області. Лісодослідній станції передається з балансу Свалявського лісокомбінату кордонний будинок в урочищі "Ричень"

Ганьковецького лісництва, де створюються лабораторії гідрології і насінництва, апаратна для дистанційної метеостанції. В цей час на станції вже працювало 39 осіб, в т.ч. 14 наукових співробітників.

В 1964 р. її штат досягає найбільшої кількості – 46 штатних одиниць, в т.ч. 18 наукових співробітників. Із них 9 чоловік працює в Надвірнянському ОП, в т.ч. 5 наукових співробітників. Постановою Ради Міністрів УРСР від 29 вересня 1964 року № 1023 створено Карпатський філіал УкрНДЛГА. У відповідності з структурою цього філіалу, затвердженою Міністерством сільського господарства УРСР, Карпатська ЛДС перейменована в Закарпатську ЛДС (1965 р.). Відбулося суттєве скорочення штату, адже Карпатському філіалу УкрНДЛГА були передані Надвірнянський ОП та гідростанціонер “Хрипелів.

У кінці 1964 року на станції працювало 29 чоловік, у т.ч. 9 наукових співробітників. Змінилась структура станції. Директора станції Пастернака П.С. призначають директором Карпатського філіалу УкрНДЛГА. Тому, з 16 лютого 1965 року директором станції призначений Молотков П.І.

В 1968 році завершено будівництво нового адмінбудинку Закарпатської ЛДС (лабораторний корпус, гараж, котельня), в якому колектив станції працює і по сьогоднішній день. Скорочення штату та фінансування станції призвели до зменшення обсягів наукових досліджень, особливо по Івано-Франківській області. В 1969 р. будинок на гідростанціонері “Свалява” передано Свалявському лісокомбінату, через неспроможність його утримання. Кількість працюючих на станції в 1969-1972 р.р. коливається в межах 31-34 осіб, в т.ч. 8-9 наукових співробітників.

Директора станції Молоткова П.І. з 15 січня 1972 року призначають завідуючим відділом селекції і насінництва УкрНДЛГА. Виконуючим обов'язки директора станції призначено Каплуновського П.С. Формальне подвійне підпорядкування станції УкрНДЛГА і його філіалу зберігалось до 1983 року. 31 травня 1983 року директором УкрНДЛГА Пастернаком П.С. затверджений новий статут Закарпатської ЛДС, в якому закріплено підпорядкування станції тільки УкрНДЛГА. В 1988 році створено Українське науково-виробниче об'єднання “Ліс”, в склад якого увійшла Закарпатська ЛДС з підпорядкуванням УкрНДЛГА.

Розпорядженням РМ УРСР № 138-Р від 17 квітня 1991 р. на базі Карпатського філіалу УкрНДІЛГА і Закарпатської ЛДС створюється Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва (УкрНДІГірліс). А 24 грудня 1991 року, затверджено новий статут Закарпатської ЛДС в якості державного бюджетного підприємства. Цим статутом закріплено підпорядкування станції УкрНВО "Ліс" Міністерства лісового господарства України.

З 1 грудня 1993 р. Міністерством лісового господарства України Карпатська лісова науково-дослідна станція (Карпатська ЛНДС) підпорядкована Українському науково-дослідному інституту гірського лісівництва, тому вона вийшла з підпорядкування УкрНДІЛГА.

Незважаючи на реорганізації і перепідпорядкування станція продовжувала стабільно працювати. Кількість наукових співробітників в 1990-1996 р.р. не змінювалась (8 чоловік). Штат коливається від 24 до 29 осіб. Після смерті директора станції Рижила Л.Є. директором у вересні 2000 року призначено Печера І. І., який очолював її до вересня 2001 року, а з початку 2002 року директором призначений Феннич В.С. [1, 2]. В 2011 році, у зв'язку із оптимізацією лісівничої науки, Карпатську ЛНДС було ліквідовано і утворено Закарпатське відділення УкрНДІГірліс. За збігом ряду негативних об'єктивних і суб'єктивних факторів, в першу чергу фінансової скрути, наступили важкі часи карпатської лісівничої науки, в т.ч. і на теренах Закарпаття [3].

У березні 2018 у зв'язку з переходом Феннича В.С. на іншу роботу, Спачинського В.Я. призначено завідувачем Закарпатського відділення УкрНДІГірліс з зарахуванням до штату трьох чоловік, як і 70 років тому.

Висновки. Протягом усього періоду існування лісодослідної станції (відділення) її працівниками велася важлива дослідницька робота щодо наукового супроводу вирішення основних проблем розвитку сталого лісового господарства. На станції захищено одну докторську та 12 кандидатських дисертацій, опубліковано близько 2000 наукових праць, видано 20 методичних рекомендацій, посібників та правил для виробництва, отримано 3 авторських свідоцтва на винахід, розроблено 132 наукові теми, закладено 193 постійних та більше 1000 тимчасових експериментальних ділянок. Станція два рази була учасником ВДНГ СРСР і отримала 1 срібну та 3 бронзові медалі.

Важливим наслідком науково-дослідної роботи працівників станції є дендрарій, селекційні та лісокультурні об'єкти ВЛНС «Березинка», еколого-лісівничий гідростационар «Свалява», набір постійних пробних площ за типами лісу з переформування насаджень та мережа моніторингових точок спостереження за станом основних лісотвірних порід під впливом забруднення природного навколишнього середовища.

Вагомим науковим доробком працівників станції є монографії П.І. Молоткова – «Буковые леса и хозяйство в них», 1966; П.С. Пастернака – «Лісові ґрунти Українських Карпат», 1967; О.В. Чубатого – «Водоохоронні гірські ліси», 1972 та «Гірські ліси – регулятори водного режиму», 1984; П.С. Каплуновського – «Лісовий розсадник», 1972; В.І. Гніденка – «Відновлення і формування лісу на вирубках», 1997; Ф.Ф. Гербута – «Лісовий буквар», 2018. Крім цього було підготовлено спільні наукові видання – «Агротехніка створення лісових культур в Карпатах», 1975 (А.М. Гаврусевич, В.І. Гніденко, Ф.Ф. Гербут); «Догляд за лісом», 1986 (Л.Є. Рижило, Ф.Ф. Гербут, М.Ю. Бігун).

Своє наукове становлення пов'язують з періодами роботи на станції багато відомих лісівників, насамперед, професорів С.М. Стойка, Я.А. Сабана, З.Ю. Герушинського, А.Ф. Полякова, В.П. Ткача, В.М. Маурера, які у подальшому зробили значний внесок у розвиток української лісівничої науки.

Станцією збережено книжковий фонд спеціалізованої еколого-лісознавчої і лісогосподарської направленості, архівні матеріали наукової діяльності та звіти з виконання науково-дослідної тематики за весь 70-річний період.

Список використаних джерел:

1. Гербут Ф.Ф. Карпатська лісова науково-дослідна станція. Історичний нарис науково-дослідної роботи за 1948-2005 рр. – Мукачево, 2005.

2. Молотков П.І. «Двадцять лет Закарпатской лесной опытной станции». // Развитие лесного хозяйства Карпат. – Ужгород, 1968. – С. 3-7.

3. Феннич В.С. Історія та сьогодення лісівничої науки Закарпаття. Карпатська лісова науково-дослідна станція // Лісівництво і агролісомеліорація. – Харків: УкрНДІЛГА, 2005. – Вип. 108. – С. 77-78.